

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра психолого-медико-педагогічних основ корекційної роботи*

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
логопедії і спеціальних методик
протокол № 1 від 27 серпня 2021 р.

ВИХОВНА РОБОТА З ДІТЬМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

ООК – 21

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО КУРС

Викладач (викладачі)	Вержиховська Олена Миколаївна
Контактний телефон	0677620713
E-mail	kaflogoped@ukr.net , kaflogoped@kpnu.edu.ua verzhykhovska@kpnu.edu.ua
Профайл викладача	https://k-psmpokr.kpnu.edu.ua/verzhykhovska-olena-mykolaivna/ https://k-psmpokr.kpnu.edu.ua/ Scopus https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57218831155 Web of Science https://publons.com/researcher/1787395/olena-verzhykhovska/
Назва освітньої програми	Спеціальна освіта (Логопедія). Інклюзивна освіта
Рівень вищої освіти	Бакалавр
Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність	016 Спеціальна освіта
Статус дисципліни	Дисципліна належить до обов'язкових освітніх компонентів, освітніх компонентів професійної підготовки.
Сторінка курсу в MOODLE	https://moodle.kpnu.edu.ua/course/view.php?id=8209

ПРЕРЕКВІЗИТИ І КОРЕКВІЗИТИ КУРСУ	
Міждисциплінарні зв'язки	«Психологія», «Пропедевтика мовленнєвих порушень», «Логопсихологія», «Спеціальна педагогіка», «Психолінгвістика», «Педагогіка інклюзивної освіти», «Логопедія».
Мова викладання	українська
Обсяг дисципліни	

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік навчання	2022-2023	2022
Семестр вивчення	2	2,3
Кількість кредитів ЄКТС	4	4
Загальний обсяг годин	120 год.	120 год.
Кількість годин навчальних занять	48 год.	14 год.
Лекційні заняття	20 год.	6 год.
Практичні заняття	28 год.	8 год.
Семінарські заняття	-	
Лабораторні заняття	-	
Самостійна та індивідуальна робота	72 год.	106 год.
Форма підсумкового контролю	залік	залік

Анотація курсу. Зміст курсу розкриває та знайомить з основними науково-теоретичними та практичними аспектами проблеми розвитку та виховання дітей з особливими освітніми потребами; розкриття організації, змісту та особливостей проведення психолого-педагогічної, корекційно-виховної та розвивальної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в закладах освіти, в закладах освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням, в інклюзивно-ресурсних та реабілітаційних центрах, в сім'ї; формування в студентів знань, умінь та навичок з даної дисципліни.

Консультації з навчальної дисципліни *Онлайн-консультації або очні консультації (згідно графіка)*

Мета і завдання курсу **Мета курсу:** є дати студентам теоретичні та практичні знання про основні етапи та напрямки виховання молодших і старших школярів з порушеннями мовлення; розкрити організацію та зміст методик вивчення, формування та корекції особистості дітей з особливими освітніми потребами в виховній роботі в закладах освіти, в закладах освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням, в інклюзивно-ресурсних та реабілітаційних центрах, в сім'ї; сформувати у студентів знання, уміння та навички з даної дисципліни.

Завдання курсу: ознайомлення студентів з базовими науково-теоретичними та практичними поняттями виховання дітей з нормотиповим розвитком та особливими освітніми потребами; визначення та порівняння основних положень різних методик виховання учнів з нормотиповим розвитком та особливими освітніми потребами молодшого та старшого шкільного віку; розкриття сутності, змісту та напрямків виховання дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти, в закладах освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням, в інклюзивно-ресурсних та реабілітаційних центрах, в сім'ї; визначення

напрямків взаємодії освітнього закладу та сім'ї щодо виховання дитини з особливими освітніми потребами; виділення вирішальної ролі особистості вихователя в розвитку кожної окремої дитини.

ФОРМАТ КУРСУ

Форми та види проведення навчальних занять
Методи та форми контролю

лекційні заняття, практичні заняття, індивідуальні завдання, самостійна робота.

(відповідно до навчального плану)

Методи контролю: опитування на практичних заняттях, участь в дискусіях, вирішення проблемних кейсів, тощо.

Форми контролю: розробка презентацій, індивідуальних або групових проектів, тощо

Необхідне технічне та програмне забезпечення, обладнання

Технічне комп'ютерне забезпечення для показу презентацій, відео матеріалів (схеми, малюнки, таблиці).

Вивчення наукової літератури з предмету, виконання ІНДР та завдань самостійної роботи студентів за наступними напрямками.

1. Охарактеризуйте роль методики формування та корекції когнітивної сфери особистості дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії.

2. Охарактеризуйте мету виховання в та інклюзивній школі, її різноманітну характеристику згідно до станів та особистісного розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

3. Назвіть засоби реалізації виховної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії.

4. Назвіть основні завдання виховання учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивній школі.

5. Опишіть категорії основних цілей в когнітивній, мотиваційній і психомоторно-регулятивній галузі.

6. Назвіть принципи виховання дітей з особливими освітніми потребами різних вікових груп та умови ефективного здійснення виховного впливу на особистість.

Індивідуальні завдання

7. Методика формування та корекції емотивної сфери дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії.

8. Охарактеризуйте основні компоненти системи виховного процесу.

9. Методика формування та корекції поведінкової сфери та стимулюючої діяльності дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії.

10. Особливості позакласної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

11. Організація й методика виховної роботи в позаурочний час з дітьми з особливими освітніми потребами.

12. Методика індивідуального й диференційованого підходу в процесі фізичного виховання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних закладах.

13. Врахування особливостей психофізичних недоліків в організації фізичного виховання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних закладах.

14. Групові форми організації позакласної виховної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами.

**Інтегральна
компетентність (ІК)
Загальні компетентності
(ЗК) Спеціальні (фахові)
компетентності (СК)**

15. Урахування фізіологічних, вікових і психологічних особливостей, структури порушення учнів з особливими освітніми потребами при визначенні психофізичних навантажень в позаурочний час.

ІК – Здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти у процесі корекційно-педагогічної, діагностико-консультативної, дослідницької та культурно-просвітницької діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій і методів спеціальної та інклюзивної освіти в цілому та логопедії зокрема і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК - 1. – Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-9. Здатність до міжособистісної взаємодії.

СК-1. – Усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

СК-6. Здатність працювати в команді, здійснювати комплексний логопедичний, психологічний та соціальний супровід дітей з особливими освітніми потребами..

СК-12 - Здатність організовувати дитячий колектив, створювати в ньому рівноправний клімат і комфортні умови для особистісного розвитку вихованців та їхньої соціальної інтеграції.

СХЕМА КУРСУ

Денна форма

Назви змістових модулів і тем	разом	Кількість годин			
		у тому числі			
		лекційні заняття	практичні заняття	семінарські заняття	лабораторні заняття
				самостійна робота	індивідуальна робота
Змістовий модуль 1. Основні напрямки виховання дітей з особливими освітніми потребами.					
Тема 1. Виховання – цілеспрямована система формування особистості дітей з особливими освітніми потребами.	14	2	4		8
Тема 2. Характеристика провідних напрямків виховного впливу на дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії.	14	2	4		8
Тема 3. Характеристика основних галузей	12	2	2		8

виховання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних закладах.

Тема 4. Взаємодія освітнього закладу та сім'ї щодо виховання дитини з особливими освітніми потребами.	10	2	2	6
---	----	---	---	---

Тема 5. Корекційно-виховне значення організації самопідготовки у школі з інклюзивним навчанням.	8	2	2	4
---	---	---	---	---

Разом за змістовим модулем 1	58	10	14	34
------------------------------	----	----	----	----

Змістовий модуль 2. Основні методики формування вихованості у дітей з особливими освітніми потребами

Тема 1. Вплив результатів діагностики дітей з особливими освітніми потребами на планування виховної роботи в школі за умов інклюзивної освіти.	10	2	2	6
--	----	---	---	---

Тема 2. Методика формування та корекції когнітивної сфери особистості дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії.	14	2	4	8
---	----	---	---	---

Тема 3. Методика формування та корекції емотивної і поведінкової сфери особистості, стимулюючої діяльності дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії.	12	2	2	8
--	----	---	---	---

Тема 4. Методика вивчення особистості учнів з особливими освітніми потребами та колективу.	12	2	2	8
--	----	---	---	---

Тема 5. Організація і методика виховної роботи в позаурочний час в умовах інклюзії.	14	2	4	8
---	----	---	---	---

Разом за змістовим модулем 1	62	10	14	38
------------------------------	----	----	----	----

Разом годин	120	20	28	72
--------------------	------------	-----------	-----------	-----------

Заочна форма

Назви змістових модулів і тем

разом

Кількість годин

у тому числі

лекційні заняття	практичні заняття	семінарії	лабораторні заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
------------------	-------------------	-----------	---------------------	-------------------	----------------------

Змістовий модуль 1. Основні напрямки виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Тема 1. Виховання – цілеспрямована система формування особистості дітей з особливими освітніми потребами.	12	2	10
---	----	---	----

Тема 2. Характеристика провідних напрямків виховного впливу на дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії.	12	2	10
--	----	---	----

Тема 3. Характеристика основних галузей виховання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних закладах.	12	2	10
--	----	---	----

Тема 4. Взаємодія освітнього закладу та сім'ї щодо виховання дитини з особливими освітніми потребами.	12		12
---	----	--	----

Тема 5. Корекційно-виховне значення	10		10
-------------------------------------	----	--	----

організації самопідготовки у школі з інклюзивним навчанням.

Разом за змістовим модулем 1. 58 4 2 52

Змістовий модуль 2. Основні методики формування вихованості у дітей з особливими освітніми потребами

Тема 1. Вплив результатів діагностики дітей з особливими освітніми потребами на планування виховної роботи в школі за умов інклюзивної освіти.	12			12
Тема 2. Методика формування та корекції когнітивної сфери особистості дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії.	12		2	10
Тема 3. Методика формування та корекції емотивної і поведінкової сфери особистості, стимулюючої діяльності дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії.	12		2	10
Тема 4. Методика вивчення особистості учнів з особливими освітніми потребами та колективу.	12	2		10
Тема 5. Організація і методика виховної роботи в позаурочний час в умовах інклюзії.	14		2	12
Разом за змістовим модулем 2.	62	2	6	54
Разом годин	120	6	8	106

РН-5. Розуміти принципи, методи, форми та сутність організації освітньо-корекційного процесу в різних типах закладів.

РН-6. Планувати освітньо-корекційну роботу на основі результатів психолого-педагогічної діагностики осіб з особливими освітніми потребами з врахуванням їхніх вікових та індивідуально-типологічних відмінностей.

РН-13. Володіти методиками сприяння соціальній адаптації осіб з порушеннями мовленнєвого розвитку, їх підготовки до суспільної та виробничої діяльності.

РН-14. Реалізовувати психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії у ролі вчителя-дефектолога, асистента вихователя закладу дошкільної освіти, асистента вчителя закладу загальної середньої освіти тощо.

Програмні результати навчання

ПОЛІТИКА КУРСУ

1. Необхідність дотримання обов'язкових принципів академічної доброчесності, визначених Кодексом академічної доброчесності в КПНУ https://drive.google.com/file/d/1W_tRKAqt4kKFyD1zNzR76uxVZY3mUjBV/view та Положенням про дотримання академічної доброчесності <https://drive.google.com/file/d/1nVC6hDHeT4WxNS5c45xybMiWBEVDbGpb/view>
2. Відвідування занять здобувачами вищої освіти є обов'язковою складовою організацій освітнього процесу. Про неможливість відвідування занять з поважних причин мають завчасно повідомляти викладача (-ів). Деталі за покликанням: <https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view>
3. Підтримується креативна ініціатива здобувача (-ів) вищої освіти.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИМОГИ

Оцінювання навчальної дисципліни проводиться за результатами поточного та підсумкового контролю.

Оцінка за поточний контроль складається з оцінювання аудиторної та результатів самостійної роботи здобувача, а також індивідуального завдання (виконання та захист тематичної роботи). Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі.

Засобами діагностики успішності навчання з дисципліни є: поточне оцінювання відповідей та виконання завдань на практичному занятті; оцінка за ІНДЗ та з МКР.

Форми оцінювання

Підсумкова оцінка за залік отримується шляхом пропорційного перерахунку семестрових оцінок у підсумкову оцінку за бажанням студента може виставлятися за формулою: $n \cdot 5/3$, де n – рейтингова оцінка поточної успішності, відповідно до «Порядку проведення поточного та семестрового контролю навчальних досягнень здобувачів вищої освіти КПНУ» детальніше за покликанням:

https://drive.google.com/file/d/15qM6nA_NtvOZxOYz4Hzc8DZNgnAiL_zz/view

https://drive.google.com/file/d/15qM6nA_NtvOZxOYz4Hzc8DZNgnAiL_zz/view

<https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLrRbcQA86/view>

<https://drive.google.com/file/d/0B4IW4J1QFZAoLXVNNzg2bFJTRng2ZVFjdA0dEV1YmFiQXY4/view?resourcekey=0-CxWUU4B0hXDwe08FZrsfoQ> === модл

Таблиця 1

Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Рейтингова оцінка з кредитного модуля (навчальної дисципліни)	Підсумкова оцінка за шкалою ECTS	Рекомендовані системою ECTS статистичні значення (у %)	Підсумкова оцінка за національною шкалою	
			екзаменаційна	залікова
90-100	A (відмінно)	10	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	25	добре	
75-81	C (добре)	30		
67-74	D (задовільно)	25	задовільно	
60-66	E (достатньо)	10		
35-59	FX		незадовільно	не зараховано
34 і менше	F			

Перелік орієнтовних питань до підсумкового контролю	- Дати порівняльну характеристику понять «інклюзивне навчання» та «інклюзивне виховання». - Охарактеризуйте роль методики формування та корекції когнітивної сфери особистості дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії. - Дайте визначення виховної функції інклюзивної освіти дітей з особливими освітніми потребами. - Роль когнітивної (пізнавальної) галузі у методиці формування та корекції когнітивної сфери особистості дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії. - Опишіть виховні завдання розвитку та корекції особистості дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії. - Провідне місце в методиці формування та корекції когнітивної
--	--

	сфери особистості дітей відводиться методам сугестивному методу, охарактеризуйте його зміст та напрямки впливів. 7. Наведіть приклади позаурочної соціально-виховна корекційно-розвивальної діяльності з дітьми особливими освітніми потребами в умовах інклюзії. 8. Назвіть основні методи формування та корекції когнітивної сфери особистості дітей з особливими освітніми потребами. 9. Охарактеризуйте мету виховання в та інклюзивній школі, її різноманітну характеристику згідно до станів та особистісного розвитку дитини з особливими освітніми потребами. 10. Охарактеризуйте методи, що включає методика формування та корекції когнітивної сфери особистості дітей з особливими освітніми потребами. 11. Назвіть засоби реалізації виховної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії. 12. Основне призначення методики формування та корекції когнітивної сфери особистості дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії. 13. Назвіть засоби реалізації виховної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії. 14. Виділіть практичні завдання, які висувають перед педагогом, здійснюючи методику формування та корекції когнітивної сфери особистості дітей з особливими освітніми потребами. 15. Назвіть основні завдання виховання учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивній школі. 16. Опишіть структуру етичної бесіди та її етапи проведення з дітьми з особливими освітніми потребами. 17. Опишіть категорії основних цілей в когнітивній, мотиваційній і психомоторно-регулятивній галузі. 18. Методика застосування методу дискусійного характеру при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. 19. Наведіть приклади узагальнених типів виховних цілей за основними категоріями виховних цілей. 20. Методика застосування методу взаємної освіти при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. 21. Назвіть принципи виховання дітей з особливими освітніми потребами різних вікових груп та умови ефективного здійснення виховного впливу на особистість. 22. Методика формування та корекції емотивної сфери дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії. 23. Охарактеризуйте основні компоненти системи виховного процесу. 24. Методика формування та корекції поведінкової сфери та стимулюючої діяльності дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії. 25. Проаналізуйте принципи, мету, завдання, форми громадянського виховання дітей з особливими освітніми потребами. 26. Поясніть, як позитивні стани підвищують у дітей з особливими освітніми потребами рівень емоційної активності, працездатності, життєдіяльності, а негативні стани знижують активність дитини, її трудову діяльність, поведінку. 27. Розкрийте зміст громадянського виховання учнів дітей з особливими освітніми потребами.
--	---

28. Назвіть причини, що створюють несприятливі емоційні стани учнів з особливими освітніми потребами.
29. Розкрийте зміст громадянського виховання учнів дітей з особливими освітніми потребами.
30. Назвіть умови збереження стійкого інтересу до гри при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.
31. Дайте визначення національного виховання дітей з особливими освітніми потребами.
32. Охарактеризуйте види словесних покарань (покарання-вправлення, покарання-обмеження, покарання-осуд, покарання-умовність, покарання-зміна ставлення), наведіть їх приклади.
33. Дайте визначення поняття інтелектуального (розумового) виховання дітей з особливими освітніми потребами.
34. Назвіть типові помилки й основні умови застосування методів заохочення і з дітьми з особливими освітніми потребами.
35. Особливості інтелектуального виховання дітей з особливими освітніми потребами.
36. Виділіть характерні особливості методів формування та корекції поведінкової сфери та стимулюючої діяльності дітей з особливими освітніми потребами.
37. Охарактеризуйте психолого-педагогічне забезпечення процесу інтелектуального виховання дітей з особливими освітніми потребами.
38. Охарактеризуйте етапи корекції поведінкової сфери та стимулювання діяльності дітей засобами використання можливостей тієї чи іншої діяльності.
39. Охарактеризуйте систему морального виховання дітей з типовим розвитком та з особливими освітніми потребами в інклюзивних закладах.
40. Охарактеризуйте етапи поведінкової сфери та стимулювання діяльності дітей засобами внутрішнього впливу.
41. Завдання морального виховання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних закладах.
42. Дайте характеристику методу створення виховних ситуацій.
43. Методи та прийоми морального виховання дітей з особливими освітніми потребами.
44. Особливості позакласної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.
45. Дайте характеристику спеціального педагогічного забезпечення формування моральних якостей у дітей з особливими освітніми потребами.
46. Форми та види позакласної діяльності учнів з особливими освітніми потребами.
47. Основна сутність фізичного виховання учнів дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних закладах, його характеристика.
48. Організація й методика виховної роботи в позаурочний час з дітьми з особливими освітніми потребами.
49. Основні засоби, методи, форми, принципи фізичного виховання учнів дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних закладах.
50. Організація позакласної роботи в молодших класах школи з інклюзивною освітою.
51. Методика індивідуального й диференційованого підходу в процесі фізичного виховання дітей з особливими освітніми потребами в

	інклюзивних закладах. 52. Форми організації позакласної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами. 53. Врахування особливостей психофізичних недоліків в організації фізичного виховання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних закладах. 54. Групові форми організації позакласної виховної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами. 55. Проаналізуйте завдання фізичного виховання дітей з особливими освітніми потребами. 56. Індивідуальні форми організації позакласної виховної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами. 57. Опишіть основні профілі професійно-прикладної фізичної та трудової підготовки дітей з особливими освітніми потребами. 58. Врахування фізіологічних, вікових і психологічних особливостей, структури порушення учнів з особливими освітніми потребами при визначенні психофізичних навантажень в позаурочний час. 59. Роль фізичного виховання у навчанні, вихованні та розвитку дітей з особливими освітніми потребами. 60. Цілі корекційного завдання позакласної діяльності учнів з особливими освітніми потребами (масові, групові, індивідуальні).
Рекомендована література (основна, допоміжна, інтернет-ресурси)	Основна: 1. Вержиховська О. М. Формування особистісних якостей у розумово відсталих молодших школярів у позакласній виховній роботі : монографія. Кам'янець-Подільський: видавець Зволейко Д. Г. 2009. 228 с. 2. Вержиховська О. М. Теорія і спеціальна методика виховання дітей з вадами мовлення : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня Рута» , 2013. 384с. 3. Вержиховська О.М. Спеціальна методика виховання дітей з тяжкими порушення мовлення : навчально-методичний посібник . 2-е вид., перероб. і доп. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017.272 с. 4. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: навч. посіб. К.: Вища школа, 1997. 304 с. 5. Конопляста С.Ю., Сак Т.В. Логопсихологія / за ред. М.К. Шеремет. К. : Знання, 2010. 293с.

	Допоміжна: 1. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник / укл. О.В. Скрипнеченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. К. : Каравела, 2012. 400с. 2. Вікова психологія : хрестоматія : навчальний посібник / укл. Л.В. Долинська, Т.М. Лисянська та ін. К. : Каравела, 2014. 488с. 3. Висоцька А.М. Основні напрямки виховної роботи з формування спеціальної поведінки дітей допоміжних шкіл-інтернатів : методичний посібник Черкаси: ЧОППОПІ, 2003. 31 с. 4. Липа В. А. Основы коррекционной педагогики: учеб. пособ. Донецк : Лебідь, 2002. 327 с. 5. Липа В. А. Психологические основы педагогической коррекции . Донецк : Лебідь, 2000. 319 с. 6. Методика навчання дітей 1-4 класів спеціальної школи / за ред. О. В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Друк- Сервіс, 2011. 312 с. 7. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка. : підручник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 312 с. 8. Омеляненко В. Л. Теорія і методика виховання: навч. посіб. К. : Знання, 2008. 415 с. 9. Синьов В.М. Психологія розумово відсталої дитини: підручник / укл. В.М. Синьов, М.П. Матвєєва, О.П. Хохліна. К.: Знання, 2008. 359 с. 10. Шеремет М.К. Логопедія : підручник. К. : Слово, 2014. 672 с. Інтернет-ресурси: 1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.01.2019 р. [Електронний ресурс] // режим доступу: https://zakon.help > law > 1556-VII > edition01.01.2019 2. Закон України «Про освіту» від 06.06.2019 р. [Електронний ресурс] // режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua > laws > show 3. Закон України «Про загальну середню освіту» від 25.04.2019 р. [Електронний ресурс] // режим доступу: https://zakon.help > law > 651-XIV 4. Закон України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» від 23.05.2017р. № 2053-VIII [Електронний ресурс] // режим доступу: https://ukrainepravo.com > law-making > bill passed by legislature > ians.
--	---